Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

23. november 2017*

Konkurents – ELTL artikkel 101 – Ettevõtjatevahelised kokkulepped – Teenindusjaamade käitajate ja naftaettevõtjate vahelised ärisuhted – Pikaajaline mootorikütuste ainuõiguslik tarneleping – Otsus, millega Euroopa Komisjon muudab ettevõtja kohustused siduvaks – Komisjonipoolse kohustusi käsitleva otsuse liikmesriigi kohtutele siduvuse ulatus – Määruse (EÜ) nr 1/2003 artikli 9 lõige 1 ja artikli 16 lõige 1

Kohtuasjas C-547/16,

mille ese on Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) 18. oktoobri 2016. aasta otsusega ELTL artikli 267 alusel esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 28. oktoobril 2016, menetluses

Gasorba SL,

Josefa Rico Gil,

Antonio Ferrándiz González

versus

Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja president L. Bay Larsen, kohtunikud J. Malenovský, M. Safjan, D. Šváby (ettekandja) ja M. Vilaras,

kohtujurist: J. Kokott,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Gasorba SL, J. Rico Gil ja A. Ferrándiz González, esindajad: *procurador* D. García Riquelme, *abogado* A. Hernández Pardo ja *abogada* L. Ruiz Ezquerra,

– Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA, esindajad: *abogado* A. Requeijo Pascua, *abogado* P. Arévalo Nieto ja *abogada* M. Villarrubia García,

– Hispaania valitsus, esindaja: A. Gavela Llopis,

* Kohtumenetluse keel: hispaania.

– Saksamaa valitsus, esindajad: T. Henze ja R. Kanitz,

– Euroopa Komisjon, esindajad: F. Castilla Contreras, F. Jimeno Fernández ja C. Urraca Caviedes,

olles 14. septembri 2017. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta (EÜT 2003, L 1, lk 1; ELT eriväljaanne 08/02, lk 205) artikli 16 ja ELTL artikli 101 lõike 3 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses Gasorba SL, J. Rico Gili ja A. Ferrándiz Gonzáleze (edaspidi koos „Gasorba jt“) ning Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA (edaspidi „Repsol“) vahel selle üle, kas ELTL artikli 101 seisukohalt on kehtiv teenindusjaama rendileping, mis sisaldab ainuõiguslikku ostukohustust.

Õiguslik raamistik

3 Määruse nr 1/2003 põhjendused 13 ja 22 on sõnastatud järgmiselt:

„(13) Kui menetluse käigus, mis võib viia kokkuleppe või tegevuse keelamiseni, teevad ettevõtjad komisjonile ettepaneku kohustuste võtmiseks seoses tema tõstatatud küsimuste lahendamisega, peaks komisjonil olema õigus vastu võtta otsused, millega need kohustused muudetakse asjaomastele ettevõtjatele siduvaks. Kohustusi käsitlevates otsustes tuleks sätestada, et komisjonil ei ole enam põhjust võtta meetmeid, kuid neis ei tehta järeldust rikkumise võimaliku toimumise või jätkumise kohta. Kohustusi käsitlevad otsused ei piira liikmesriikide konkurentsiasutuste ja kohtute õigust teha selliseid järeldusi ja otsuseid konkreetsete juhtumite kohta. Kohustusi käsitlevad otsused ei ole asjakohased juhul, kui komisjon kavatseb määrata trahvi.

[…]

(22) Selleks, et tagada õiguskindluse ja ühenduse konkurentsieeskirjade ühetaolise kohaldamise põhimõtete järgimine paralleelsete volituste süsteemis, tuleb vältida vastukäivate otsuste tegemist. Seepärast tuleb vastavalt Euroopa Kohtu praktikale selgitada komisjoni otsuste ja menetluste mõju liikmesriikide kohtutele ja konkurentsiasutustele. Komisjoni poolt vastu võetavad kohustusi käsitlevad otsused ei mõjuta liikmesriikide kohtute ja konkurentsiasutuste volitusi [ELTL] artiklite [101] ja [102] kohaldamisel.“

4 Selle määruse artiklis 6 „[s]iseriiklike kohtute volitused“ on sätestatud:

„Siseriiklikel kohtutel on õigus kohaldada [ELTL] artikleid [101] ja [102].“

5 Selle määruse artikkel 9, mille reguleerimisala on „[k]ohustused“, sätestab lõikes 1:

„Kui komisjon kavatseb vastu võtta rikkumise lõpetamist nõudva otsuse ning asjaomased ettevõtjad teevad ettepaneku kohustuste võtmiseks seoses komisjoni esialgses hinnangus tõstatatud küsimuste lahendamisega, võib komisjon muuta need kohustused asjaomastele ettevõtjatele siduvaks. Sellise otsuse võib vastu võtta kindlaksmääratud ajavahemikuks ja selles sätestatakse, et komisjonil ei ole enam põhjust meetmeid võtta.“

6 Määruse nr 1/2003 artikkel 15, mis puudutab „[k]oostööd siseriiklike kohtutega“, sätestab lõikes 1:

„[ELTL] artiklite [101] ja [102] kohaldamisega seotud menetluste puhul võivad liikmesriikide kohtud paluda komisjonil edastada neile tema valduses olev teave või esitada oma arvamus ühenduse konkurentsieeskirjade kohaldamisega seotud küsimuste kohta.“

7 Määruse nr 1/2003 artikli 16 „[ü]henduse konkurentsiõiguse ühetaoline kohaldamine“ lõikes 1 on sätestatud:

„Kui siseriiklikud kohtud teevad [ELTL] artiklite [101] või [102] alusel otsuseid kokkulepete, otsuste või tegevuse kohta, mille kohta on juba olemas komisjoni otsus, ei tohi nende otsused olla vastuolus komisjoni otsusega. Nad peavad vältima ka otsuseid, mis võivad olla vastuolus otsusega, mille komisjon kavatseb teha enda algatatud menetluse raames. Sellega seoses võib siseriiklik kohus kaaluda oma menetluse peatamist. See kohustus ei piira [ELTL] artiklist [267] tulenevaid õigusi ja kohustusi.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

8 J. Rico Gil ja A. Ferrándiz González sõlmisid 15. veebruaril 1993 Repsoliga kaks lepingut.

9 Neist esimese lepinguga „kasutusvalduse seadmise akt“ seadsid J. Rico Gil ja A. Ferrándiz González Repsoli kasuks 25 aastaks kasutusvalduse kinnistule Orbas (Hispaania) ja kinnistul asuvale teenindusjaamale ning haldusloale selle teenindusjaama käitamiseks.

10 Neist teise lepinguga „leping teenindusjaama käitamise loovutamise, ettevõtte rendi ning ainuõigusliku varustamise kohta“ (edaspidi „rendileping“) andis Repsol kinnistu ja teenindusjaama 25 aastaks A. Ferrándiz Gonzálezele rendile igakuise rendi eest summas 10 000 Hispaania peseetat (ESP) (ligikaudu 60 eurot).

11 J. Rico Gil, A. Ferrándiz González ja nende kaks last asutasid 12. novembril 1994 äriühingu Gasorba, kellele Repsoli nõusolekul läksid üle viimasega sõlmitud lepingutest J. Rico Gilile ja A. Ferrándiz Gonzálezele tulenevad õigused.

12 Rendilepingu kohaselt olid rentnikud kogu rendilepingu kestuse jooksul kohustatud ostma kauba eranditult Repsolilt, kes regulaarselt teatas mootorikütuse maksimaalsed jaemüügihinnad ning võimaldas rentnikel teha allahindlusi oma komisjonitasu arvelt, ilma tarnija tulu vähendamata.

13 Komisjon algatas Repsoli suhtes ELTL artikli 101 alusel menetluse. Pärast esialgset hinnangut leidis komisjon, et pikaajalised ainuõiguslikud tarnelepingud, sealhulgas lepingud põhikohtuasja poolte vahel, tekitavad kahtlusi nende kokkusobivuse osas ELTL artikliga 101, kuna need võivad Hispaanias kütuse jaemüügiturul kaasa tuua tõsise „turu sulgemise mõju“.

14 Vastuses komisjoni esialgsele hinnangule esitas Repsol viimasele ettepaneku, et ta võtab muu hulgas kohustused vältida tulevikus pikaajalisi ainuõiguslepinguid, teha asjaomastele teenindusjaama rentnikele finantsiliselt atraktiivne ettepanek enne tähtaega lõpetada Repsoliga sõlmitud pikaajalised tarnelepingud ning mitte omandada teatud aja jooksul sõltumatuid teenindusjaamasid, mida tema juba ei varusta.

15 Need kohustused muudeti siduvaks komisjoni 12. aprilli 2006. aasta otsusega 2006/446/EÜ [ELTL] artiklile [101] vastava menetluse kohta (juhtum COMP/B-1/38.348 – Repsol CPP) (ELT 2006, L 176, lk 104; edaspidi „kohustusi käsitlev otsus“).

16 Selle otsuse resolutsioon on sõnastatud järgmiselt:

„*Artikkel 1*

[…] kohustused on [Repsoli] jaoks siduvad.

Artikkel 2

Menetlus käesolevas asjas lõpetatakse.

Artikkel 3

Käesolev otsus on alates [selle] kättetoimetamise kuupäevast [Repsolile] kuni 31. detsembrini 2011 siduv.

Artikkel 4

[Repsol] on käesoleva otsuse adressaat.“

17 Pärast nimetatud otsuse tegemist esitasid Gasorba jt Repsoli vastu 17. aprillil 2008 hagi Juzgado de lo Mercantil nº 4-le (Madridi kaubanduskohus, Hispaania), paludes esiteks tunnistada rendileping tühiseks põhjusel, et see on vastuolus ELTL artikliga 101, ning teiseks hüvitada selle lepingu täitmisest tekkinud kahju.

18 Nende hagi jäeti siiski kõigepealt rahuldamata selle kohtu 8. juuli 2011. aasta otsusega, millele järgnenud apellatsioonimenetluses jäeti esimese astme kohtuotsus Audiencia Provincial de Madridi (Madridi piirkondlik kohus, Hispaania) 27 jaanuari 2014. aasta otsusega jõusse.

19 Gasorba jt leidsid, et kohustusi käsitlev otsus ei takista liikmesriigi kohtul tühistada selle otsuse kohaldamisalasse kuuluvat lepingut ELTL artikli 101 rikkumise tõttu, ning esitasid Tribunal Supremole (Hispaania kõrgeim kohus) kassatsioonkaebuse.

20 Viimati nimetatud kohtu hinnangul esineb kahtlusi liikmesriigi kohtute pädevuse ulatuse osas seoses määruse nr 1/2003 artiklitega 9 ja 16. Siinkohal märgib see kohus, et komisjon on ilmselt vähendanud kohustusi käsitleva otsuse mõju, kui ta 8. juuli 2009. aasta arvamuses, mida määruse nr 1/2003 artikli 15 alusel Juzgado de lo Mercantil nº 2 de Barcelona (Barcelona kaubanduskohus) taotles kohtuasjas, milles tehti 27. märtsi 2014. aasta kohtumäärus Bright Service (C-142/13, ei avaldata, EU:C:2014:204), leidis, et see otsus ei mõjuta analüüsi, mida komisjon võib teha hilisemate uurimiste ja täiendavate asjaolude alusel. Kõnealune otsus ei mõjuta ka analüüsi, mida peab tegema liikmesriigi kohus. Komisjon on seisukohal, et määruse nr 1/2003 artiklil 9 põhineva otsuse ainus eesmärk on muuta asjaomaste ettevõtjate jaoks siduvaks kohustused, mille pakkusid pooled välja tuvastatud konkurentsiprobleemide lahendamiseks, kuid sellises otsuses ei võeta seisukohta küsimuses, kas rikutud on ELTL artiklit 101 või 102 või rikutakse seda praegu.

21 Neil asjaoludel otsustas Tribunal Supremo (Hispaania kõrgeim kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas vastavalt […] määruse nr 1/2003 […] artiklile 16 takistab [kohustusi käsitlev otsus] seda, et liikmesriigi kohus võiks tunnistada selles otsuses käsitletud lepingud tühiseks ainuõigusliku tarnimise tingimuse liiga pika tähtaja tõttu, isegi kui need võib tunnistada kehtetuks muudel põhjustel, näiteks seetõttu, et tarnija kehtestab ostjale (või edasimüüjale) minimaalse jaemüügihinna?

2. Kas sel juhul võib järeldada, et pikaajaliste lepingute puhul, mille kohta on tehtud [kohustusi käsitlev otsus], on vastavalt sellele otsusele tegemist üksikerandiga ELTL artikli 101 lõike 3 tähenduses?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

22 Oma esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 1/2003 artikli 16 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kõnealuse sättega on vastuolus see, et liikmesriigi kohus tuvastab ettevõtjate vahelise lepingu tühisuse ELTL artikli 101 lõike 2 alusel, kui komisjon eelnevalt nõustus sama lepingut puudutavate kohustustega ning muutis need kohustused siduvaks otsuses, mis on tehtud kõnealuse määruse artikli 9 lõike 1 alusel.

23 Vastavalt määruse nr 1/2003 artiklile 6 koostoimes selle määruse põhjendusega 22 põhineb liidu konkurentsiõiguse kohaldamine paralleelsete volituste süsteemil, mille raames võivad nii komisjon kui ka liikmesriikide konkurentsiasutused ja liikmesriigi kohtud kohaldada ELTL artikleid 101 ja 102.

24 Liidu konkurentsiõiguse ühetaoline kohaldamine on muu hulgas tagatud määruse nr 1/2003 artikli 16 lõikega 1, millega pannakse liikmesriigi kohtule kohustus mitte teha otsuseid, mis läheksid vastuollu otsusega, mille komisjon on teinud määruse nr 1/2003 alusel alustatud menetluses.

25 Kõnealuse määruse artikli 9 lõike 1 sõnastusest tuleneb, et selle artikli alusel tehtud otsusega muutuvad nimelt siduvaks ettevõtja pakutud kohustused, mille eesmärk on lahendada komisjoni esialgses hinnangus tõstatatud konkurentsiprobleemid. Tuleb tõdeda, et niisugune otsus ei tõenda, et küsimusi tekitav tegevus on ELTL artikliga 101 kooskõlas.

26 Kuna komisjon võib tulenevalt määruse nr 1/2003 artikli 9 lõike 1 sõnastusest koostoimes selle määruse põhjendusega 13 anda konkurentsiolukorra kohta pelgalt „esialgse hinnangu“, ilma et seejärel kõnealuse artikli alusel tehtud otsuses kohustuste kohta oleks tuvastatud, kas rikkumine leidis aset või endiselt leiab aset, siis ei saa nimelt välistada, et liikmesriigi kohus jõuab järeldusele, et kohustusi käsitleva otsuse esemeks olev tegevus on vastuolus ELTL artikliga 101 ning et seega liikmesriigi kohus erinevalt komisjonist kavatseb tuvastada selle artikli rikkumise.

27 Lisaks on määruse nr 1/2003 põhjendustes 13 ja 22 – tõlgendatuna nende koostoimes – sõnaselgelt märgitud, et kohustusi käsitlevad otsused ei piira liikmesriikide konkurentsiasutuste ja kohtute õigust teha asjas otsus ega mõjuta liikmesriikide kohtute ja konkurentsiasutuste volitusi ELTL artiklite 101 ja 102 kohaldamisel.

28 Järelikult ei saa määruse nr 1/2003 artikli 9 lõike 1 alusel tehtud otsus tekitada asjaomasel ettevõtjal õiguspärast ootust asjaolu suhtes, et tema tegevus on ELTL artikliga 101 kooskõlas. Nagu kohtujurist märkis oma ettepaneku punktis 39, ei saa kohustusi käsitleva otsusega „seadustada“ asjaomase ettevõtja tegevust turul, seda kindlasti mitte tagasiulatuvalt.

29 Pealegi ei saa liikmesriigi kohtud seda liiki otsuseid tähelepanuta jätta. Igal juhul on sellistel aktidel otsuse iseloom. Lisaks peab liikmesriigi kohus nii ELL artikli 4 lõikes 3 sätestatud lojaalse koostöö põhimõttest kui ka liidu konkurentsiõiguse tõhusa ja ühetaolise kohaldamise eesmärgist tulenevalt arvesse võtma komisjoni esialgset hinnangut ning käsitlema seda kui kaudset või isegi esialgset tõendit kõnealuse lepingu konkurentsivastase laadi kohta ELTL artikli 101 lõike 1 seisukohast.

30 Neil asjaoludel tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse nr 1/2003 artikli 16 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kohustusi käsitlev otsus, mille komisjon võttis selle määruse artikli 9 lõike 1 alusel vastu teatavate lepingute suhtes ettevõtjate vahel, ei takista liikmesriigi kohtul kontrollida nende lepingute kooskõla konkurentsieeskirjadega ning vajaduse korral tuvastada ELTL artikli 101 lõike 2 alusel nende tühisus.

Teine küsimus

31 Esimesele küsimusele antud vastust arvestades ei ole teisele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

32 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

Nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 1/2003 [ELTL] artiklites [101] ja [102] sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta artikli 16 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et kohustusi käsitlev otsus, mille Euroopa Komisjon võttis selle määruse artikli 9 lõike 1 alusel vastu teatavate lepingute suhtes ettevõtjate vahel, ei takista liikmesriigi kohtul kontrollida nende lepingute kooskõla konkurentsieeskirjadega ning vajaduse korral tuvastada ELTL artikli 101 lõike 2 alusel nende tühisus.

Allkirjad